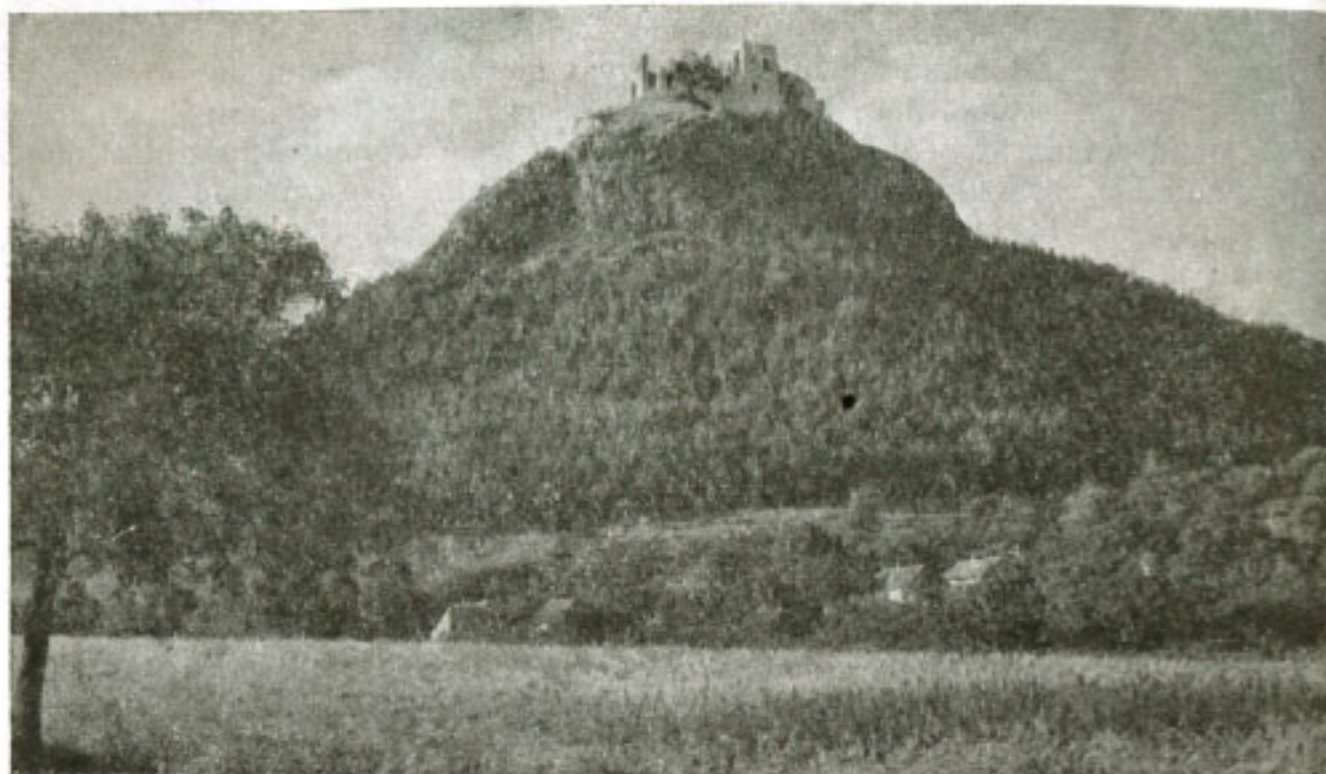

4. Füzér vára

A vármaradványok holt műemlékek. Így nevezzük őket, mert nem szolgálják már mai életünket. Ha átalakítanánk őket valamely mai célra, vagyis élővé tennők, akkor eredeti várjellegüket vesztenék el. Mégis bizonyos esetekben ezt is meg lehet tenni. Turistaházat, szállást, ör lakását el lehet bennük helyezni, megfelelő körültekintéssel és gondos tervezéssel. A rom-megőrzés is igényes, gyakorlott szakmunkást kíván, mert ilyen hiányában a falkiegészítést is lehet úgy végezni, hogy többet ártunk vele, mint használunk. Ezeket a munkákat tehát bízunk a műemléki szakhatóságokra.

Mit tehetünk azonban szélesebb körben a várakért? Mit tehetnek az iskolák?

Összegyűjthetik egy-egy, az iskola közelében levő vár irodalmát, ábrázolásait, okmányanyagát, rövid történetét. Előadást készíthetnek és tarthatnak róla télen, alaprajzának, fényképfelvételeinek bemutatásával. Nyáron vezessenek kirándulást a helyszínre és ott tartsanak róla megbeszélést.

Felkutathatják a vár megmentésének lehetőségeit. A helyi hatósággal és társadalmi szervekkel karöltve megteremthetik a vár barátainak egyesületét. Vállalja az iskola a vár patronálását és szervezze meg állagbiztosítását. Felvilágosító munkát is végezhet.

Végül vannak bizonyos munkák, melyeknek elvégzését maga az iskola is megszervezheti. Ilyenek: a várba vezető út kitisztítása és jelölése, a vár területének rendbehozása. A papiros, szemét összegyűjtése és elvétele, a széthordott, szétdobált kövek egy halomba hordása, a gaz és bozót gyökeres kiirtása, a fák legallyazása és felnyírása, hogy a maradványok jobban láthatók legyenek. Javaslatot tehet bizonyos fák kivágására az illetékes Erdészeti Igazgatóságnak. A falkoronán levő mélygyökerű növényzet helyébe ártalmatlan sedumféle évelőket telepíthetnek.

Ezt követhetné a vár megjelölése a pontos adatokat tartalmazó táblával.

Csupán néhány javaslatot akartunk felsorolni, de ha iskoláink kedvet kapnak a nemes munkához, bizonyára még igen sok lehetőséget találnak majd, hogy segíthessenek váraink megmentésében.

Gerő László

TATAROZÁS VAGY RESTAURÁLÁS

(Folytatják a veszprémi vár épülethomlokzatainak helyreállítását)

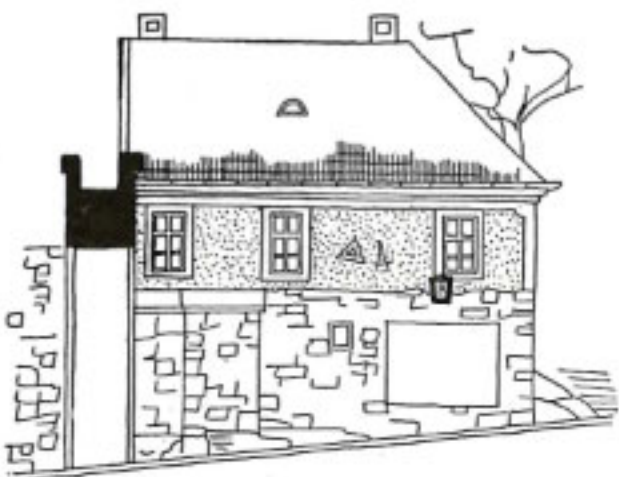
Az értékes épületek rendszerint ott emelkednek, ahol már komoly kultúra van. S a szép, értékes épületek visszahatnak a környék lakóinak ízlésére, fejlesztő hatásuk is van. Kétségtelenül megállapíthatjuk, hogy a hely, ahol az emberek születnek, hatással van az emberi alkotásokra. A nevelő és fejlesztő befolyás, ember és épület viszonyosságában tagadhatatlan. A gondolkozó ember ezt mindenütt megfigyelheti. Nem lehet közömbös tehát egy nemzet, egy város kultúrájában, hogy épületei — melyek nemcsak a tartózkodás, lakás és munkahely keretei, hanem a mindennapi élet legjellemzőbb látható képét alkotják — milyen szellemi tartalommal jelentkeznek. Nem mindegy, hogy az épületek százai és ezrei az architektúra magas színvonalán készültek-e, vagy csupán tákolmányok. Vajon közömbös-e számunkra öltözkünk választékossága, vagy hatástalan-e az ízléssel terített asztal? Mindezek szépsége, csínossága természetes igényünk. Épp így nem közömbös az utcák és bennük a házak szépsége, esztétikája: az épületek kultúrája.

Kultúra és gazdaságosság a rövidlátók szemében egymásnak ellentmondó szempontok, ők csupán az anyag mennyiségét, súlyát, méterét, literjét és forint értékét nézik. A szűklátókörű takarékoság végső soron legtöbbször nem olcsó; igen sok kárt okozott ez már szerte az országban még akkor is, ha az épületeknek pusztán csak anyagi oldalát tekintjük.

A forintban és időben mért teljesítményen felül nem hanyagolható el a jól vagy rosszul megépített, a helyesen vagy helytelenül tatarozott épület kulturális értéke sem. A művészi ízléssel létesített, szakértelemmel restaurált épület stílus-hatása felbecsülhetetlen. Irányító lehet a környező épületek kialakítása számára. Ha kulturális értékét pénzzel mérhetnénk, kiderülne, milyen tetemes is az a haszon, melyet egy értékes alkotás eredményez. A megnyugtató térformák, a színek harmóniája, a stílus egység, a tiszta elemek és nemes arányok, az anyag őszinte alkalmazása, a szerkezet megmutató formája, a szerkesztés mesterségbeli eredménye egytől-egyig érték. Mindezt a városlakó, a turistaember egyszerűen a „szép”, a „meglepő” vagy az „ízléses” szavak útján fejezi ki s nem tudja, hogy egy művészi épület létrejöttéhez vagy elhibázásához milyen sokat számít a szín jó, rossz megválasztása, vagy a gondos festés és meszelés felcserélése a gyorsabb, olcsóbb fröcsköléssel. Az éleket eltüntető fröcskölési művelet által azonban oda-veszhet az egész épület bája, történeti eredetisége.

Az elmondottak alapján meg kell fontolni, helyes-e, ha sokszáz közönséges épületre kiszámított építési norma szerint tatarozzuk műemlékeinket, évszázados épülethagyományainkat. Egy épület kivitelezése, egy műemléki homlokzat visszaállítása során szemünk előtt kell lebegnie tehát annak, hogy az évtizedekre szóló homlokzat formája, a gondos terv alapján ácsolt kapu, a kőbetétekkel pótoltt művészi szobor, a helyszíni próbák után felhelyezett lámpa százszáz gyönyörűségét szolgálja. De ugyanúgy milliókban élhet — ha tudat alatt is — visszatartó volta, leolvasható marad elszórt volta, a gondos figyelem, terv hiánya. A durva homlokzat mindig bántó, és hosszú ideig álló emlékeztető az utókor számára.

Állítsunk szembe példaként egy azonos épületre vonatkozó két homlokzati rajzot, az egyik egy „tatarozást” közöl, míg a másik a „restaurálást” ábrázolja. A veszprémi vár homlokzatainak helyreállításánál hasznos lehetőség nyílik a tatarozás és a restaurálás megkülönböztethető eredményeinek vitatására, a kérdés megvilágítására.

1. A veszprémi várkapuhoz csatlakozó ház
(Felső rajz : Tatarozás ;
alsó rajz : restaurálás)

hanyagolható el sem a tervezés, sem a gondos kivitel szempontjából. Nem műemlék ugyan, de mégis fontos városképi eleme a várnak.

Ha az épületről készített restaurálási vázlatot nyomon követjük, a várfal szerkezeti bemutatását, a mély fugákkal kiképezett szabálytalan lezárású földszintet láthatjuk. Így kitűnnek a kőollóval beemelt, lyukkal ellátott középkori kövek, melyek eredetileg máshol voltak. Itt szervesen illeszkednek a vár történetét leíró emléktábla arra a falra, amelyről szól. Fölötte, egy a — közvilágítást is szolgáló — kovácsolt vaslámpa gyakorlatiassága mellett, hangulati elem is. A földszinti helyiségek egyenlő falnyílásai rendezetten, nyersfalkereteivel egyszerűen vágódnak be (a halszálka-leveles barokk ajtóval együtt) a természetes kőfalba. Az ajtó kitekintőnyílását és kovácsoltvas-kilincset éppúgy át kell gondolni, mint például a házszám tábla felhelyezését. Az egyszerű barokk-keretelést az emelet ablakai, házfalsíkjai őrzik mindhárom homlokzaton. Jó lenne visszavarázsolni a barbár vakolással eltüntetett naív jelét az egykori háztulajdonosnak : körző és talán egy háromszög eredeti rajza ez az egyszerű kis jelvény. Bizonyossága a szakmáját szerető iparosnak. Az épület zsindefedését — mint sok más veszprémi épület-hagyományt — ezen az egy vári háztetőn kívánatos volna visszaállítani. Kísérjük meg elkészítését, hisz ilyen volt az egykoron.

A veszprémi várnak nemcsak összessége, de minden kis épülete, kerítése vagy kerékvetőkőve is megérdemli, hogy gonddal, szeretettel kezeljük. Megérdemli, hogy ne csak „tatarozzuk”, de „restauráljuk” is őket.

A veszprémi Tolbucin utca 5. számú műemlékjellegű épület, a Vár utcai kapu bejáróhoz mint első épület, balról csatlakozik. A kérdéses emeletes ház, déli homlokzata felől a terepalakulás miatt földszintes. A Várra jellemző épület exponált, és három látható homlokzata van, valamikor az iparos-tulajdonosának jelvényeit is viselte. Sajnos e festői lakóházat ma tervszerűtlenül simára levakolva láthatjuk. Az épület belső értékeivel, rejtett titkaival — mint a várfal egyik területének birtoklója — némán és üresen tárul most elénk, gondosan „leglettolt — falaival” és a kiálló várfaldarab telehabarcsolt köveivel. Mondanunk sem kell, hogy sok köbméter vakolat, sok munkaóra veszett kárba fölöslegesen! Némelyek tévesen ezt műemléki „tatarozásnak” hívják, holott inkább csak „püderezés” ez. Az ilyen veszprémi épületkozmetika e nagymultú városba nem való.

Ha a „Vár utcát” — ahogyan korábban jellemzően nevezték —, annak kapubejáróját, a festői balrakanyarodó útszakaszt, a „Hősi kapu” nyújtotta áttekintést, vagy a „Vetési kötől” elénk táruló szűkülő utcalezárást nézzük, rá kell jönnünk arra, hogy ez a kicsi épület nem

Az országban kevés oly hely van, ahol ilyen szerencsés kapcsolatban állnának kőbeírott emlékeink. A rájuk fordított gondos tervezés művészete, a kivitel szeretete sokszorosan visszafizeti fáradozásainkat; mikor mai munkáink is egy kicsike történelemmé távolodnak el. Ha figyelemmel járunk el, alkotásaink egyszer tükrözni fogják a huszadik század műemléki megbecsülésének tényeit: a *felületes tatarozást vagy a gondos restaurálást*.

Vákár Tibor

Műemlékvédelem Pápán (1958)

A veszprémi vár bejáratánál álló ház most tatarozott homlokzata. Ugyanitt az egész vár új kockakő burkolatot kapott, aminek anyaga a vári műemlékegyüttesnek is jobban megfelel. Megszerzése dicséretes munka volt. Annál bántóbb, hogy az elhelyezésénél tervszerűtlenül járt el a város